

TV- JA RADIOLEHTI
ILMESTYY KERRAN VIIKOSSA
NUMERO 17 21. 4.—27. 4. 1969

TOIMITUS (KLO 9—16)
POSTILOKERO 10 349
YRJÖNKATU 13, HELSINKI 12
VAIHDE 64 24 10
TOIMITUSAJAN
JÄLKEEN 64 24 21

PÄÄTOIMITTAJA
PENTTI PIIRHONEN
SUORAAN 62 89 31

TOIMITUSSIHTEERIT
ESKO MUSTONEN
RAIMO RASILAINEN

TOIMITTAJAT
AIKKI PERTTOLA-FLINCK
MINDELE LONDON

OHJELMATOIMITTAJAT
LIISA KNUUTI
MARKKU TUULI

TEATTERITOIMITTAJA
ANNA KERTTU WIIK

ULKOASU
TEEMU LIPASTI

ILMOITUKSET
SEPPO VAARANEN
ILMOITUSPÄÄLLIKÖ
MAIRE RIMPPI
ILMOITUSSIHTEERI
VAIHDE 64 24 10

TILAUSHINNAT
VUOSIKERTA 33.—
1/2 V. 19.—, 1/4 V. 10:50
IRTONUMEROT 1:20

TILAUSKONTTORI
OSOITTEEN MUUTOKSET
POSTILOKERO 10 349
YRJÖNKATU 13 6. KERROS
VAIHDE 64 24 10

POSTISIIRTOTILI 69 208

JULKAISIJA: SUOMALAISEN
KIRJALLISUUDEN
KIRJAPAINO OY HELSINKI

Painatus: Suomalaisen Kirjallisuuden
Kirjapaino Oy:n Syväpaino Helsinki 1969

Katso-lehdessä
julkaistun materiaalin
osittainenkin lainaaminen
lähdetä mainitsematta
on kielletty

MARION RUNG —
SS. 6-7

MITÄ ON TOIMITTAJAN PÄÄSSÄ?

TEKSTI KAARLE NORDENSTRENG

Yleinen mielipide ei juuri kiitä toimittajia, niitä joiden ammattina on kertoa yleisölle mitä maailmassa tapahtuu. "Kyllähän ne toimittajat tiedetään." "Väritystä." "Tietyn suuntaista." "Propagandaa." On kuitenkin ilmeistä, että ainakin maailmanpolitiikkaa käsittelevät ulkomaantoimittajat ovat mainettaan parempia, erityisesti tietojen ja näkemysten monipuolisuudessa. Fil.lis. Kaarle Nordenstreng on osoittanut tämän tutkimalla kuinka amerikkalaiset ja suomalaiset ulkomaantoimittajat suhtautuvat maailmanpolitiikan johtomiehiin. Tutkimus on kokonaisuudessaan julkaistu vastikään ilmetyneessä valtio-opillisessa vuosikirjassa Scandinavian Political Studies.

Puhe "toimittajien valheista" ei ole pelkkää panettelua. Sekä talonpoikaisjärki että tutkimukset osoittavat, että lehdet, radio ja televisio "värittävät" asioita. Eikä sitä ole syytä pitää pelkistään pahana asiana, sillä niin kauan kuin on olemassa erilaisia ihmisiä ja erilaisia mielipiteitä, on myös olemassa erilaisia "totuuksia". Tärkeää ei sulkeakaan ole, että vain yksi totuus tulee julki, vaan että mahdollisimman monta totuutta pääsee esille. Tältä kannalta katsoituna "toimittajien valheet" ja lehtien tai television "propaganda" on aivan ilmeisesti elintärkeä osa tervettä demokratiaa. Edellytyksenä on luonnollisesti, että "valehtelullakin" on oma moraalinsa, jota ns. hyvä lehtimiestapa tai journalistielikka edustavat — vaikkakin useasti valitettavan puutteellisesti.

Mielestäni meilläkin voitaisiin puheet "toimittajien valheista" ja "tiedotusvälineiden aivopesusta" vähitellen haudata, koska niihin sisältyy ainoa annos demokratian vastaista sanelunhalua — juuri sitä "yhdennukaistavaa linjaa" josta erityisesti radiota ja televisiota on meillä viime aikoina moitittu. Sen sijaan olisi syytä ruveta entistä enemmän keskustelemaan siitä, kuinka taataisiin mahdollisimman monipuolinen tapahtumien ja mielipiteiden esillepääsy tiedotusvälineissä.

Järkevintä olisi ilmeisesti koettaa kaikin tavoin turvata tietojen ja mielipiteiden vapaa kulku. Tällöin tietysti toimittajat ovat avainasemassa, mutta ei valheista syytettynä aivopesijöinä vaan eräänlaisina yhteiskunnalta tärkeän velvoituksen saaneina luottamusmiehinä. Lukijan, kuulijan ja katselijan maailmankuva muovautuu paljossa sen perusteella, mitä toimittajat katsovat asiakseen sanoa ja jättää sanomatta. Toimittaja ei ole vain huvittaja tai tapahtumien runsaudesta yleisön odottamaa "sanomaa" hänen on nykyisin tarpeen nähdä hiukkasen kauemmas ja syvemmälle kuin ns. suuri yleisö. Toimittajan

on pystyttävä ymmärtämään mistä on kysymys. Eli kuten amerikkalaiset tiedotusvälineet jo pitkään ovat ilmoittaneet lehtimiehiä kouluttaville yliopistoille: "Älkää antako meille ihmisiä jotka osaavat kirjoittaa, antakaa meille ihmisiä jotka osaavat ajatella."

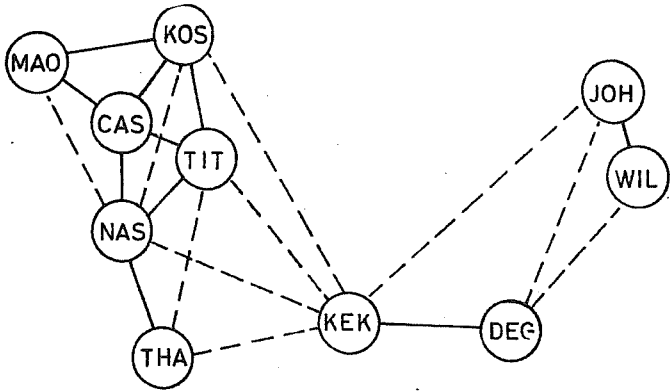
Sitä tietysti voidaan olla eri mieltä, mitä on ajattelun "osaaminen" tai "pätevyys". Yksi asia on joka tapauksessa selvä: toimittajan ajattelulta vaaditaan "erimielisyyteen" perustuvassa demokraattisessa yhteiskunnassa ainakin monipuolisuutta — sitä että näkee ympärilleen laajalti, ilman silmätappujen aiheuttamia pahempia varjoja. Yleinen käsitys tuntuu olevan, että juuri tämä ominaisuus toimittajilta — "totuuden väristelölliltä" — puuttuu. Myös eräät tutkimukset sekä USA:ssa että meillä ovat viittaneet siihen, että toimittajien päässä oleva kuva maailmasta on melko yksipuolinen ja kapea — kaukana monen kirjavasta todellisuudesta. Siksi olin yllätynyt tässä puheena olevan tutkimuksen tuloksesta, joka vakuuttavasti todistaa päinvastaista: toimittajat ajattelevat asioista hyvinkin monipuolisesti, jopa yleismaailmallisesti niin että suomalaisten toimittajien katsantokannat eivät olennaisesti poikkea esimerkiksi amerikkalaisten toimittajien ajattelutavoista.

Tutkimuksen kohteena olivat ulkomaantoimittajat, jotka päivittäin seuraavat ulkomaantapahtumia ja maailmanpolitiikkaa, valikoivat ja muokkaavat näitä koskevia uutisia, kirjoittavat artikkeleita, kommentteja jne. Tutkimus tehtiin 17 amerikkalaisen ja 17 suomalaisen sanomalehtiä, radiota, televisiota ja uutistoimistoja edustavan ulkomaantoimittajan keskuudessa erästä ajattelutavan mittaukseen käytettävää psykologista menetelmää soveltamalla. Haastateltavat joutuivat tarkoin määrittelemään näkemyksensä kymmenen maailmanpolitiikassa enemmän tai vähemmän mukana olevan poliitikon välisistä suhteista. Nämä maailmanpoliitikot olivat Castro, de Gaulle, Johnson, Kekk-

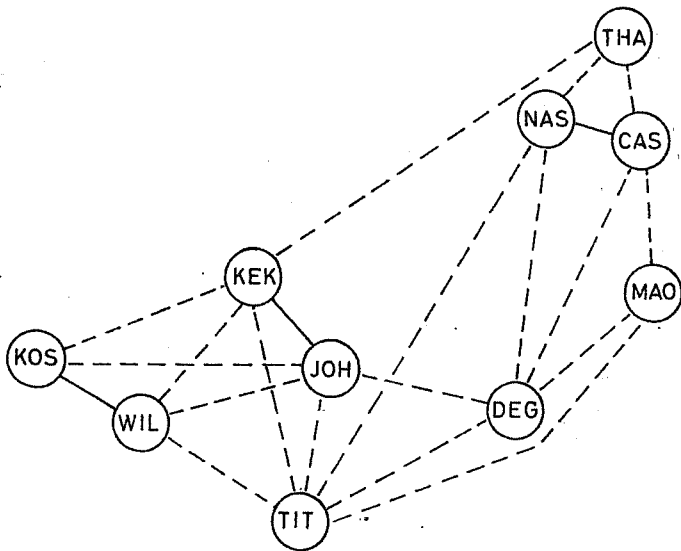
nen, Kosygin, Mao, Nasser, Thant, Tito ja Wilson. Tutkimus tehtiin keväällä 1967 eikä siten ole varmaa että sen tulokset kirjallillisesti otettuna enää pätevät nyt lähes kaksi vuotta myöhemmin. Sen sijaan tutkimuksen yleisiä johtopäätöksiä aika ei luultavasti ole pystynyt kaatamaan.

Olettamuksen oli alun perin, että suomalaiset ja amerikkalaiset ulkomaantoimittajat poikkeavat selvästi toisistaan, koska he katselevat maailman tapahtumia kovin erilaisista näkökulmista. Tämä olettamus osoittautui vääräksi. Suomalaisen ja amerikkalaisen toimittajan näkemykset poikkeavat toisistaan vain parissa pikku yksityiskohdassa: suomalaiset ulkomaantoimittajat pitivät keskimäärin Kekkosta enemmän Castron, Nasserin ja de Gaullien kaltaisena kuin heidän amerikkalaiset kolleegansa. Tämänkin johtuu luultavasti enemmän amerikkalaisten toimittajien varsin vähäiseksi osoittautuneesta kekkostunteuksesta kuin jostakin syvemmästä katsomuserosta. Esimerkkinä tyypillisen amerikkalaisen toimittajan käsitelmästä on replikki: "Kekkonen on pragmaattikko joka hyöttyy Maon käytöksestä Neuvostoliittoa kohtaan; Kekkonen voi hengittää vapaammin kun Mao painostaa Neuvostoliittoa".

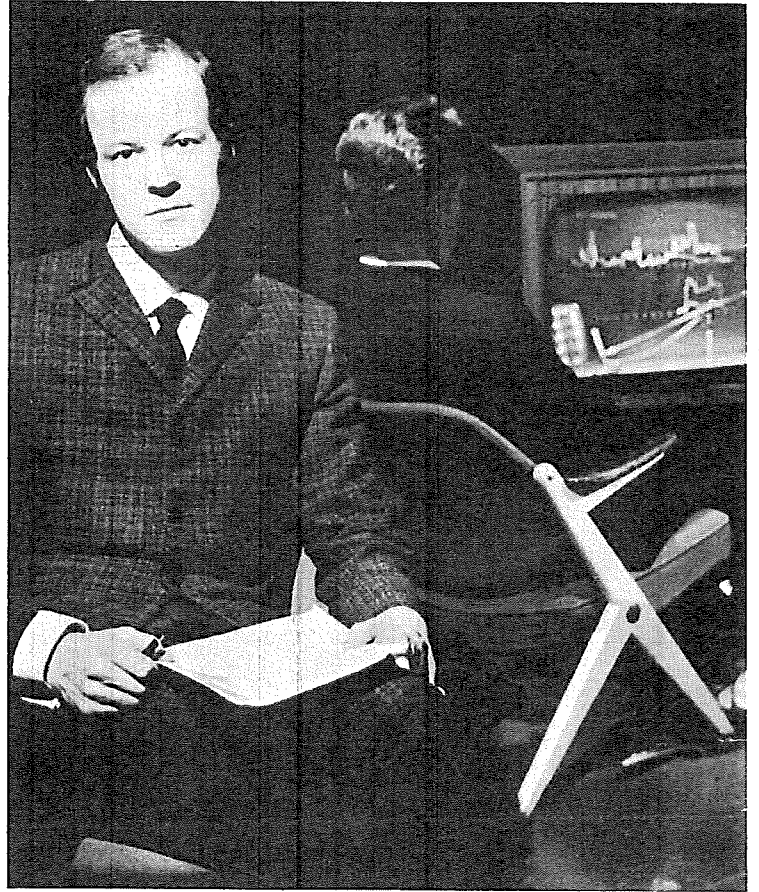
Sekä suomalaiset että amerikkalaiset ulkomaantoimittajat tarkastelivat esillä olleita poliitikkoja varsin luontevasti lukuisista erilaisista näkökulmista: kylmän sodan ideologista taustaa vasten, ko. valtioiden ulkopoliittisen liikkumattilan ja taloudellisten intressien kannalta, poliitikkojen itsensä kansallismielisyyden valossa, heidän "pragmaattisuutensa" tai "messiaanisuutensa" kannalta jne. Maailmanpoliitikkojen keskinäisessä vertailussa tämä näkökulmien runsaus johti moniin samalla kertaa yllättäviin ja huvittaviin päätelmiin. Esimerkiksi muuan suomalainen toimittaja piti Kekkosta ja Maoa loppujen lopuksi varsin samankaltaisina, koska "kumpikin ajaa kansallista politiikkaa, vaikkakin eri lähtökohdista". Myös Mao ja

Suomalaisen ulkomaantoimittajan näkemys maailmanpoliitikkojen välisistä suhteista. Näkökulma on ideologinen, kansanjohtajia tarkastellaan poliittisten järjestelmien edustajina eikä niinkään yksityisinä ihmisinä. Vasemmalla ovat kommunistijohtajat, oikealla "imperialistit". Kekkonen yhdessä de Gaullen kanssa sijoittuu ääriryhmien väliin.

Amerikkalaisen ulkomaantoimittajan näkökulma. Tässä maailmanpoliitikkoja tarkastellaan yksityisinä henkilöinä, toimivina taktikkoina pikemminkin kuin ideologioiden edustajina. Ääripäinä ovat "viileät pragmaatikot" Kosygin ja Wilson toisaalta ja "kuumat idealistit" Mao ja Castro toisaalta. Kekkonen sijoittuu yhdessä Johnsonin kanssa "viileiden järkämiesten" puolelle.

Kuvassa yllä tutkimuksen tekijä Kaarle Nordenstreng.

Johnson nähtiin useissa tapauksissa koko lailla samanlaisina, koska "molemmilla on taipumus olla kuuntelematta mitä heille sanotaan" (amerikkalainen) tai koska "molemmat alistuvat mielikuvituksensa orjiksi" (suomalainen). Joku puolestaan näki Johnsonin ja Castron toistensa kaltaisina, koska "pelureita ovat kumpikin". Kosyginia taas muuan amerikkalainen ulkomaantoimittaja luonnehti näin: "Olisi Yhdysvalloissa ihanneellinen yläluokan byrokraatti".

Olellaista tuloksissa on, että lähes kaikki tutkimuksessa mukana olleet toimittajat osittautuivat tarkastelemaan näitä poliitikkoja samalla kertaa useita "perspektiiveistä"; heidän ajattelunsa oli varsin vähän kaavamista. Kukaan tosin painotti näitä eri näkökulmia omalla tavallaan, mutta silti ne olivat periaatteissa ikään kuin yhteisiä. Oheisissa kuvioissa on havainnollistettu kahden toimittajan näkökulmat, joissa painostus on hyvin erilainen.

Kunkin toimittajan ajattelutapa oli siten melko monipuolinen. Ja koska toimittajat samalla poikkesivat toisistaan eri "perspektiivien" painottamisessa, syntyi koko toimittajajoukon näkökulmien yhteistuloksena mitä kirjavin ja monipuolisin katsantokantojen valikoima, jossa lähes kaikki ajateltavissa olevat näkökulmien yhdistelmät ovat edustettuina. Juuri tämä on minusta todistus toimittajien "ajattelukyvyistä" — ja lupaus monipuolisesta informaatiosta. Tietenkään toimittajien ajattelutavan tutkiminen ei ole samaa kuin heidän kirjoitustensa tutkiminen; voihan aina olla että toimittaja kyyvistiään huolimatta tarjoaa yleisölleen yhdenmukaistettua

asiaa. Vaikka näin olisikin, on kuitenkin merkittävää tietää, että he kyllä pystyivät monipuolistenkin näköalojen tarjontaan, jos he vain halusivat tai voisivat sen tehdä.

Vaikka suomalaiset ja amerikkalaiset ulkomaantoimittajat eivät ryhmänä poikenneet toisistaan, olisi saattanut odottaa, että eri toimittajien välillä sentään on joitakin luonnollisia näkemyksellisiä rajoja, kuten esim. sen lehden poliittinen tausta jossa työskentelee. Myös tämä oletus kaatui. Vasemmistolehtiin kuuluvilla toimittajilla ei suinkaan ollut eri katsantokantaa kuin oikeistolehtiin kuuluvilla, eivätkä liioin sanomalehtien palveluksessa olevat toimittajat ryhmänä mitenkään poikenneet radlon ja television toimittajista. Esimerkiksi äärimmäistä vasemmistoa edustavan lehden ulkomaantoimittajan ajattelutapa muistutti enemmän sellaisten kollegojen näkökulmia jotka työskentelevät äärimmäisen oikeistolaisessa tai amerikkalaisessa lehdessä kuin maillisisissa vasemmistolehdissä työskentelevien toimittajien näkökulmia.

Tämä ei tietenkään merkitse, etteikö samanlaisesta näkökulmasta katselevien toimittajien välillä voisi olla suuriakin eroja siinä, mitä he pitävät kannatettavana esim. poliittisella alalla. Tärkeää — ja lupaavaa — on kuitenkin, että ajattelutavat ovat yksilöllisiä ja että ne kiistatta sijoittuvat "asiainjalalle" eivätkä esim. orjallisesti omalle poliittiselle "uskomuslinjalleen". □